

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

eseu

Octavian
PALER

Aventuri solitare

Octavian PALER

Aventuri solitare

Două jurnale și un contrajurnal

POLIROM

2017

În colecția *scrieri & confesiuni*

Cuprins

Carlo Maria Martini, Umberto Eco - În creșterea Jurnal la mare	7
Alexandru Ponișcoiu - Jurnal scris în prizonerie Contrajurnal la mare	97
John Updike - Jurnal Jurnal american	171
scrieri	
Miron Iulian - Jurnal Jalt	
Tony Judt - Cămine memoriei	
Neculai Măruș, Radu Șeră - Ombre din yali	
Alex. Leo Șerban - De ce vedem plină, Elia Artavia Căpăruș	
Găiner Căpăruș - Derghad creșterii	
Aldous Huxley - Portile percepției - Fostul și actualul	
Ovidiu Paicu - Rugămintea de a nu se scrie în creșterii	
Jorge Luis Borges - Jurnal scris în prizonerie Borges are	
Ernesto Che Guevara - Jurnal pe revoluție	
Ovidiu Paicu - Jurnal pentru revoluție	
H. R. Patarkoyan - Jurnal scris în prizonerie	
Ivan Petru Căpăruș - Jurnal scris în prizonerie Scrieri politice	
Ovidiu Paicu - Jurnal scris în prizonerie	
Lev Șestov - Jurnal scris în prizonerie Filozofia și demagogia istoriei	
Adela Pătruș - Jurnal scris în prizonerie	
Nikolai Berdiayev - Jurnal scris în prizonerie	

Neptun, august

Jurnal la mare

Înainte de a pleca la mare, m-am speriat din pricina unei hemoragii. M-am trezit în mijlocul nopții într-o mare hală de sânge. Când am ajuns la hotel, m-am îngrozit de-a dreptul când am văzut că un animal înjunghiat. Chinarea s-a înrădit de la sângele care-mi curgea din nas și, la fiecare mișcare, stropescam usturile din hotel. Însăptid că era noaptea, că nu știam ce să fac, în speranță și mai mult panica. După un sfârșit de ocaz, am reușit să ajung la doctor. M-a sfătuit să nu mai plec la mare.

Seara, am avut breca o dată prin oameni speriați. Dar mi-a curat sânge din ochi. Nu m-am mai dus, însă, la doctor. M-am lăsat să mă mă convingă, fie și numai din prudență, să rămân în București întrucât m-am grăbit să plec, pentru a nu mă lăsa timp să mă răzgândesc.

Acum mă simt de parcă aș fi trecut un Rubicon. Anghoset, dar și înfrânt. Măcar însemnă enorm pentru mine. Dacă n-aș fi venit, aș fi căpătat o patologie de înfrânt. Ar fi trebuit să mă consoloz cu klevni că mara tine de trecut. Pentru înfrântul și nu mă odă în stare, deocamdată, de cea care.

Atmosfera de la „Casa scriitorilor” nu mai e cea de altădată. Cel mai mult „scandali” au

Neptun, august

Înainte de a pleca la mare, m-am speriat din pricina unei hemoragii. M-am trezit în mijlocul nopții într-o mică baltă de sânge. Când am ajuns la baie, m-am îngrozit de-a dreptul, căci arătam ca un animal înjunghiat. Chiuweta s-a înroșit de la sângele care-mi curgea din nas și, la fiecare mișcare, stropeam lucrurile din baie. Faptul că era noapte, că nu știam ce să fac, îmi sporea și mai mult panica. După vreo jumătate de oră, am reușit, în sfârșit, să opresc hemoragia. Dimineata, m-am dus la doctor. M-a sfătuit să nu mai plec la mare.

Seara, am mai trecut o dată prin aceeași sperietură. Iar mi-a curs sânge din nas. Nu m-am mai dus, însă, la doctor. M-am temut să nu mă convingă, fie și numai din prudență, să rămân în București. Încât m-am grăbit să plec, pentru a nu-mi lăsa timp să mă răzgândesc.

Acum, mă simt de parcă aș fi trecut un Rubicon. Angoasat, dar și mulțumit. Marea înseamnă enorm pentru mine. Dacă n-aș fi venit, aș fi căpătat o psihologie de infirm. Ar fi trebuit să mă consolez cu ideea că marea ține de trecut. Pentru totdeauna! Și nu mă văd în stare, deocamdată, de așa ceva.

Atmosfera de la „Casa scriitorilor“ nu mai e cea de altădată. Cei mai mulți „locatari“ îmi

Respect pentru oameni și cărți

sunt necunoscuți. Probabil, sunt amici de-ai unor scriitori. Sau rude. Dar nici cu colegii cu care m-am nimerit în aceeași serie nu trec de schimburile, convenționale, de amabilități. Am oarecare faimă de individ ursuz, așa că nimeni nu se simte obligat să încropească o conversație cu mine dincolo de „Bună dimineata“, „Cum e apa?“ sau „Poftă bună“. Și, la drept vorbind, chiar îmi convine să fiu lăsat în pace. La mare, eu procedez cam ca arabii care-și depun încălțările la intrarea în moschee. Mă desprind de problemele curente. Nu mă atrage, așadar, să iau parte la șuetele care se încing pe plajă ori pe terasă și să aud obișnuitele bârfe literare. Le evit cât pot. Mă salut cu cei cu care mă întâlnesc, pe coridoare, la masă, pe faleză și cam atât. E mai bine. Și pentru ei. Și pentru mine.

Numai de n-ar ploua. E o zi splendidă. Soare aproape zgomotos. Peste plajă plutește un vacarm de lumină. Doar spre Constanța zăresc un nor.

De pe plajă, se aude acum o larmă veselă. De dimineată, părea că se înnorează. Apoi, cerul s-a limpezit și toți s-au repezit să profite de vremea frumoasă. Ce-ar fi să mă ridic de pe scaun, fără să mai aștept amiaza, și să-i imit? E foarte simplu. Las deoparte „răfuiala“ mea cu specialiștii în antichitate, proiectată pentru această vacanță (deocamdată, îmi adun gândurile), închid ușa după mine, mă întorc în „actualitate“, cobor scara, predau cheia la recepție și ies, prin mica grădină a vilei, chiar în fața treptelor de ciment ce coboară, de pe faleză, pe plajă. Acolo... nisipul, stâncile, marea, abrutizarea luminoasă a ceasurilor petrecute pe plajă ori în apă. Certitudini! Nici o îndoială!

Respect pentru oameni și cărți

Și de ce nu? Tinerețea s-a dus. Nu mai sunt decât o epavă a ei. Dar e vară, cerul e tânăr, marea n-are azi nici un rid. Stai lungit pe nisip și nu te mai gândești la nimic. Sau te azvârli în apă și singura preocupare e să urmărești ritmic brațul care se ridică în lumină, pentru a se afunda în apă, după o clipă, din nou.

Adevărul e că aici, la mare, totul se simplifică. Dispar miile de lucruri mărunte care-mi îmbâcsesc ziua în București. Dintr-odată, redescopăr că esențiale sunt doar viața, iubirea și moartea. Restul e spectacol. Alergătură. Amăgire. Și ar avea vreun sens să protestezi? Nimeni nu ne-a fâgăduit nimic la naștere. Dumnezeu nu ne datorează nimic, orice reproș ar fi ridicol.

Să fiu mai clar, dacă pot. N-aș zice că devin „altul“ la mare. Dar, cu siguranță, devin „altfel“. Probabil, lumina specială de aici provoacă unele modificări în metabolismul meu. Am o stare de beție superficială care-mi relaxează inhibițiile și mă curăță, parcă, de zgură. Istoria imediată, de care în București n-am cum să scap (ca de praf și de câinii vagabonzi), devine, la mare, o amintire vagă. Și nu cunosc o terapie mai radicală pentru oboseala mea nervoasă.

Desigur, îmi dau seama că e vorba de o stare, ca atunci când te afli sub influența unui drog, că e de ajuns să se strice vremea, pentru ca această stare să se năruie și că, deci, totul e, fără profunzime, o excitație la nivelul senzațiilor, dar de ce aș pretinde mai mult?

Și acum, e cazul să mă bărbieresc. Un om manierat se duce bărbierit să se arunce în mare chiar dacă, dimineata, e „antic“ și se visează pe plaja ateniană, amestecat printre cei ce o așteaptă pe Frina.

Respect pentru o Camera are ferestre mari, acoperite cu perdele, din pânză cam grosolană, verzi, cu pătrate galbene. O astfel de perdea acoperă și ușa care dă spre balcon. Dimineata, când răsare soarele, lumina macerează țesătura. Eu mă trezesc, însă, înainte, căci aici mă culc mai devreme decât în București. Ies în balcon și mă uit, cum am făcut și în alte veri, spre marea taină a mării. La ceasul în care se îngână ziua cu noaptea, marea are ceva ciudat. Pe apele ei suflă parcă duhul Genezei. Valurile spală țăr-mul cu o nepăsare grea, inertială, și am senzația stranie că mă aflu înainte de apariția vieții pe Pământ.

Mi-am fixat un program riguros. În jur de șapte și jumătate, cobor să iau micul dejun, apoi mă așez în fața mașinii de scris. (Aveam poftă de o polemică și pe urmă vroiam demult să-mi lămuresc niște obsesii.) Voi lucra, ca „emigrant“ în antichitate, numai când ceilalți sunt pe plajă, ca să nu-mi deranjez vecinii cu zgomotele hodorogitei mele „Smith Corona“. La douăsprezece fix, mă duc pe plajă. Nu-mi iau cu mine nici prosop, nici alte lucruri, ca să-mi pot face fără griji „turele“ între cele două diguri. Când am ieșit ieri din apă, plaja era aproape goală. Lumea fuge de soarele brutal și se grăbește la masă. Eu mănânc printre ultimii, în seria a doua. După-amiază, pe la cinci, mai înot o jumătate de oră, apoi casc gura la cei care joacă șah pe terasă ori citesc. După cină, ies să fac un tur pe faleză... Pare cam monotonă o asemenea zi, dar asta nu mă supără. Se întâmplă aici ceva, aproape inexplicabil, care ține parcă de taumaturgie... În fine, să mă apuc de treabă.

De câte ori am încercat să lămuiesc interesul meu pentru Grecia antică, n-am reușit să găsesc o explicație mulțumitoare, deși, dacă mă gândesc bine, această pasiune mi-a influențat, considerabil, perspectiva culturală și, în parte, chiar viața. Probabil, la mijloc e un ghem atât de încâlcit de cauze, unele ținând de caracterul meu, altele de întâmplări, încât e imposibil să-l descurc.

În adolescență, am devorat, bineînțeles, legendele Olimpului și, cum era firesc, mi-a plăcut să pun la originea războiului troian nu cauzele ce ne fuseseră expuse științific de profesori, ci adulterul de care vorbește Homer. De altfel, m-a amuzat enorm, din capul locului, faptul că aproape toți zeii grecilor își pierdeau subit simțul divinității când dădeau cu ochii de o femeie frumoasă. Încă nu cunoscusem dragostea fizică decât sub forma, lipsită de mister, pe care ne-o dezvăluise un pedagog ce ne-a dus, încolonați, de la internat la bordel, dar începusem să am vagi tulburări erotice. Probabil, și asta a contribuit ca viața plină de păcate lumești din Olimp să mi-i facă deosebit de simpatici pe „olimpieni”. Nu-i simțeam severi, intransigenți. Și mă încânta să văd că niște zei duceau o existență de copii mari care nu reușeau să se maturizeze. Preferau să imite ce observau la oameni, fără să se ridice peste limitele parodiei.

Încă nu eram pregătit să pricep că tocmai această capacitate a lor de a rămâne copii mari le asigura nemurirea. Deoarece, rămânând copii, nu descopereau moartea. Luam din legende coaja, fără să ajung la miez. Apoi, am trecut și printr-o etapă de frondă. Mă

Respect pentru

uimiseră îndrăznelile unor autori moderni, ca Gide sau Anouilh, care n-au ezitat să-l facă pe Prometeu fabricant de chibrituri, iar pe Orfeu cântăreț ambulant și m-am lăsat luat de val. Din fericire, nevoia mea de romantism a fost mai puternică, încât această „criză“ ce ținea de modă n-a durat prea mult. M-a ajutat să ies din ea, bănuiesc, și un instinct sănătos, datorită căruia am intuit în slăbiciunile lumestri ale olimpienilor o lecție pe care abia mai târziu, după mulți ani, am înțeles-o. Că, și urâtită, viața păstrează ceva divin.

Toate acestea sunt, însă, lucruri banale, care fac parte, probabil, din experiența oricărui intelectual. Mai neobișnuit a fost, poate, entuziasmul, aproape agresiv, pe care mi l-a inspirat „nebunia“ lui Schliemann de a se duce la Micene, să sape, cu *Iliada* în mână, fără să-i pese de zâmbetele disprețuitoare ale somităților arheologice, sigure că „impostorul“ nu va reuși decât să se acopere de ridicol. Am fost cucerit de fervoarea pe care acest diletant genial a pus-o în pasiunea lui și chiar l-am invidiat. Nu atât pentru ce a dovedit, cât pentru modul în care a făcut-o.

Alte împrejurări care să explice ceea ce am numit „insolația mea elină“, mai veche și, din câte constat, mai durabilă decât slăbiciunea pentru Don Quijote, nu găsesc, uitându-mă în urmă. Oare rolul decisiv să-l fi avut întâlnirea cu marea? Pe lângă faptul că la mare am descoperit „lumina clasică“ și tentația de a mă simți inactual, aici mi s-a clarificat o credință pe care am exprimat-o până acum tatonând nuanțele, fără să o fi formulat niciodată tranșant. Nu voi pretinde ca Oscar Wilde că „singurii oameni adevărați sunt cei

Respect pentru oameni și cărți

care n-au existat niciodată". În schimb, sunt convins că romanticii au recreat clasicitatea antică. Și voi încerca s-o dovedesc.

Simt, de-afară, miros agresiv de alge putrezite și de nămol răscopt. Pe plajă, se joacă volei. Strigăte vesele subliniază fiecare punct marcat. Am exagerat, oare, când am pretins că n-am instinctul haitei? Cred că nu, dar nici să stau prea departe de ea nu-mi place.

Am aflat că se fac glume pe seama punctualității cu care cobor pe plajă. E singura dată când am reușit să impun o impresie atât de falsă despre mine. Toți cei pe care i-am exasperat cu întârzierile mele ar fi uluiți, cred, descoperind că trec, aici, drept un maniac al punctualității. Dacă m-aș duce în acest moment pe plajă (e abia zece), aș produce, poate, o mare decepție. Aș intra în ordinea banală a celor care stau la soare când exploziile solare sunt mai puțin violente. Mica legendă, încropită involuntar, s-ar spulbera. N-am încotro, trebuie să mai fiu două ore „antic“.

Nu mă consider „specialist“ în antichitatea greacă și nici n-aș fi reușit să devin, dacă mi-aș fi propus așa ceva. Căci n-am răbdare să fac fișe, să clasez date. În privința aceasta, sunt leneș. Unica „specialitate“ care mi-a convenit și care nu mi-a cerut nici un efort a fost aceea de a visa cu ochii deschiși. Spre deosebire de specialiști, care controlează cu grijă orice detaliu, pentru a-i verifica exactitatea, eu nu m-am simțit obligat să număr câte trepte duc pe Acropole sau câți centimetri are arhitrava Parthenonului. Nu mă interesa să studiez antichitatea cum fac entomologii

Respect pentru oameni și cărți

cu insectele. Și, la urma urmei, de ce ar trebui să știi dacă Olimpul are o sută de metri în plus sau în minus? Din punctul meu de vedere, e mai important să constat că poveștile care aureolează Olimpul seamănă cu veșmintele scumpe cu care piticii lui Velázquez își acoperă infirmitatea. Asta îmi lămurește perfect de ce, cum zicea Nietzsche, întreaga concepție a grecilor despre frumusețe a ieșit din durere.

Am reținut, din lecturi, o mulțime de fleacuri peste care un specialist trece cu dispreț: că precursorul lui Don Juan în Atena antică, Alcibiade, a reușit s-o seducă până și pe soția regelui Spartei, când a fugit la spartani, sau că severul Nicias nu ieșea niciodată din casă cu piciorul stâng, înscria cuvinte magice pe zidurile locuinței pentru a o proteja de incendii, nu întreprindea nimic în zilele nefaste, marți și vineri, iar ca să-și taie părul aștepta luna plină. Am aflat că Euripide și-a petrecut multe zile într-o grotă, cu fața la mare, și am comparat, în reproduceri, statuile Afroditei, din diverse etape, pentru a surprinde momentul în care zeița s-a pregătit să schimbe marea cu o cadă de baie. Am ținut o poză a *Afroditei din Cnid*, multă vreme, între foile cursului de „Metafizică“, deoarece eram, aproape, îndrăgostit de Frina, amanta lui Praxitele, ce i-a fost și model, și, deși nu cred în metempsihoză, convingerea lui Pitagora că, într-o viață anterioară, fusese o vestită curtezană, apoi Euphorbos, erou al războiului troian, mi l-a făcut mai apropiat decât teoremele sale. M-am lămurit că bufnița, gravată pe monedele de argint, era, la Atena, simbolul înțelepciunii, că „sofist“ însemna la început

„maestru de înțelepciune“, abia mai târziu a devenit un cuvânt de ocară, și că tăcuta zeiță a înțelepciunii s-a certat cu Poseidon, când olimpienii și-au împărțit între ei diversele regiuni ale Greciei, exact ca marile puteri la împărțirea zonelor de influență. Dar, mai ales, mi-am pus tot felul de întrebări „puerile“ (vor zice specialiștii). Ce vroia să însemne pasiunea lui Eros pentru jocul de zaruri? Că dragostea e o chestiune de noroc? Ce tâlc are legenda după care statuile lui Dedal fugeau noaptea din grădini dacă nu erau legate? Sau cum se face că într-o Grece în care Icar și-a permis cutezanța nebunească de a zbura spre soare, folosind niște aripi lipite cu ceară, nimeni n-a avut curiozitatea să se suie în Olimp? Aș putea povesti cu lux de amănunte „plimbările“ mele prin Atena în vremea când Frina îi poza lui Praxitele pentru *Afrodita din Cnid*. Și m-am gândit de nenumărate ori la singura condiție pe care i-a pus-o Eros frumoasei Psyche după ce a luat-o de pe muntele unde fusese abandonată și a dus-o cu el într-un palat îndepărtat: să nu caute să vadă vreodată chipul bărbatului care o răpise. Într-o noapte, zice legenda, Psyche a încălcat această condiție. A aprins în taină un opaiț și, la lumina lui, l-a văzut pe zeu. Eros a dispărut atunci, iar sensul legendei pare să fie acesta: nu încerca să vezi, să cunoști, ceea ce nu-ți e îngăduit să vezi, să cunoști; fericirea are nevoie de ignoranță și de acceptare pentru a dura; punând-o sub o lumină puternică, o alungi...

„Copilării“, vor bombăni specialiștii, îndeițați că acest mod de a te apropia de anti-chitate ține de diletantism. Poate. Nu neg. Aș putea să replic, desigur, că noi, diletanții, nu

Respect per

reușim să distingem, poate, lucruri bătătoare la ochi, în schimb vedem, uneori, ce n-au văzut domnii specialiști. Schliemann a probat-o cu strălucire. Dar sunt gata să accept că romantizez antichitatea, că o falsific. Numai că eu nu fac decât să ilustrez, astfel, în genul meu, o tendință mai generală și un adevăr ușor de demonstrat, cred. Viziunea modernă despre clasicitate este una romantică sau, în orice caz, serios influențată de romantism! Căci, în nostalgiile clasice, nu ne întoarcem spre ceva care „a fost“, ci spre ceva de care „avem nevoie“.

Vine o vreme când obosești să te tot justifici. Mai ales că asta nu servește la nimic. Problema nu e dacă ai avut sau nu dreptate. Trebuie să-ți sapi grădina până la capăt, chiar dacă nu înflorește nimic în ea. Și spun asta fără emfază. Doar cu o mică părere de rău.

De fapt, nu știi prea bine ce regret. Mulți spun că dacă ar lua viața de la capăt ar trăi-o la fel. Sunt, probabil, mulțumiți de ce au făcut. Eu recunosc că am motive serioase să mă tem că am fost, mai degrabă, „trăit“ de întâmplări. Dovadă și faptul că, acum, n-am nici un prieten apropiat, la care să îndrăznesc să sun în miez de noapte dacă aș simți nevoia să mă sfătuiesc cu cineva. Să fie, oare, și prietenii o problemă de noroc? Am trecut, totuși, prin două licee, prin trei internate și prin trei facultăți. N-am trăit în pustiu! Șanse de a-mi face prieteni am avut, prin urmare... Mi-a fost mai ușor să-mi găsesc prieteni printre femei. De ce, n-aș ști să spun. E posibil să fie întemeiată părerea că sensibilitatea are totdeauna ceva feminin.

Oricum, mă tem că viața mea a devenit, de mai multă vreme, un fel de imitație de viață.

Respect pentru oameni și cărți

Și-a pierdut autenticitatea, pe care o regăsesc aici, la mare, cu o infinită recunoștință.

Dau pătura la o parte și mă ridic în capul oaselor, fără prea multă convingere. M-am trezit cam devreme, întunericul abia se diluează în cameră. Fericiți, cei veșnic grăbiți!, mi-am zis, adesea. Ei nu au timp să fie altceva decât o mașină de trăit. Mă scol, în cele din urmă, și ies, ca de obicei, pe balcon. Marea e ca un lac azi. Nici un val nu încrețește luciul amortit al apei. Așa va fi arătând, oare, Marea Moartă? Pe faleză, un bărbat îmbrăcat în trening aleargă, forțându-se să păstreze ritmul. Câțiva amatori de pescuit, cu undițele pe umeri și cu un mic pekinez după ei, pleacă să-și încerce norocul. Jos, în golf, își fac antrenamentul obișnuit elevii unei școli de karate, îmbrăcați în cămeșoale albe. Antrenorul lor scoate niște sunete răstite, de parcă îi ceartă mereu, elevii execută, disciplinați, comenzile, lovind aerul, cu mâinile, cu picioarele, și totul are ceva caraghios.

Mă întorc în cameră și deschid radioul cu grijă, ca să nu se audă sunetul la vecini. În București, plouă. Cu atât mai bine că mă aflu aici, e primul meu gând, egoist. Apoi, mă duc la fereastră și examinez cerul. Nu-mi place deloc când plouă la mare. Plaja, apa, cerul, până și mica grădină a vilei se urătesc, brusc, atunci. Trupurile bronzate dispar sub haine. Pe faleză, apar „pietoni“. Locatarii „Casei scriitorilor“ se plimbă, să treacă timpul, sau se trântesc pe fotoliile de plastic de pe terasă, de-a lungul zidului, sub copertină și stau la taclale.

Ideile mele despre antici și despre clasicitate suferă, probabil, de toate metehnele romantice.